

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa päämäärät koskevat julkisten hankintojen tehokkuuden parantamista ja yritysten edellytysten parantamista osallistua julkisen sektorin tarjouskilpailuihin.

Julkisten hankintojen tehostamisen lisäksi olisi kuitenkin syytä tarkastella kilpailutuksen toimivuutta laajemmasta näkökulmasta. Julkisten hankintojen tarkoituksena tulee olla laadukkaiden ja sosiaalisesti kestävien palveluiden järjestäminen mahdollisimman helpolla ja yksinkertaisella tavalla niin, että myös pienillä yrityksillä on tosiasiallinen mahdollisuus osallistua kilpailutuksiin. Suomessa palveluiden järjestämisen edellytykset ja hankintatarpeet voivat alueellisesti erota toisistaan. Tavoitteena tulee olla, että hankintoihin liittyvä sääntely turvaa tasapuolisesti kaikenlaisissa olosuhteissa tehtävää hankintatoimea ja ottaa huomioon erilaisten hankintayksiköiden mahdollisuudet kilpailuttaa toimintojaan. Hankintasääntelyllä ei pidä tukea yksityisten markkinakeskittymien muodostumista välttämättömien palveluiden järjestämiseen.

Yksityiseltä sektorilta sote-palveluntuottajilta hankittavien palveluiden osalta on otettava huomioon, että palvelutuotanto on viime vuosina alkanut vahvasti keskittyä. Isot palveluntuottajat ovat saaneet yhä kasvavaa roolia kilpailutuksissa ja ne ovat näin valikoituneet palveluntuottajiksi kilpailutuksen kautta. Pienemmät palveluntarjoajat eivät välttämättä lähde mukaan tarjoajiksi, jos hankinnan kohteena on hyvin laaja ja erikoispalveluja edellyttävä palvelukokonaisuus.

Sosiaali- ja terveystalouden henkilöstön näkökulmasta on edelleen tärkeää, että paikkakunnilla eri puolilla Suomea toimii elinvoimaisia yrityksiä, jotka voivat työllistää henkilöstöä myös lähellä heidän

asuinpaikkaansa. Paikkakuntien elinvoima on tärkeää henkilöstön saatavuuden näkökulmasta ja lähipalveluiden turvaaminen tärkeää asiakkaiden näkökulmasta.

Julkisia varoja käytettäessä korostuu hankintojen vastuullisuuteen liittyvät kysymykset. Vastuullinen työnantajapolitiikka ja työntekijöiden oikeuksien kunnioittaminen on olennainen osa hyvää hankintatoimea. Laissa on oltava säädettynä kaikissa tilanteissa hankkijalle vastuu varmistua, että valittava taho noudattaa työlainsäädäntöä, sopimuksia ja vastuullista työnantajapolitiikkaa.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

-

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

-

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)

-

- Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-

- Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

Ehdotuksessa esitetään kumottavaksi hankintalain 12 luvun 108 §. Tehy vastustaa esitystä.

Hankintalain 108 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveystalouden palveluiden laadusta ja saatavuudesta ottamalla huomioon palveluiden käyttäjien tarpeet. Säännöksen alkuperäisenä tarkoituksena on ollut varmistaa, että hankintayksiköt ottaisivat asiakasnäkökulman laatu- ja saavutettavuustekijät huomioon sote-palveluita kilpailuttaessaan.

Nykyisin velvollisuuksista säädetään kattavasti sektorikohtaisessa lainsäädännössä, kuten sote-järjestämislain (612/2012) 3 luvussa. Esityksessä todetaan, että tämän vuoksi kumottaville säännöksille ei ole tarvetta hankintalaissa. Tulkinta on virheellinen kahdesta syystä.

Ensinnäkään sote-alan sektorikohtainen sääntely kuten sote-järjestämislaki ei sääntele kaikkia sosiaali- ja terveystalouden palveluista vastaavia viranomaisia, vaan ainoastaan osaa niistä. Myös valtiolla ja etenkin kunnilla tulee säilyttää hankintalain 108 §:n mukaiset velvoitteet sote-hankinnoissa, eikä hankintalain 108 §:n säännöstä tule kumota näistä syistä.

Tulkinta on virheellinen myös siitä syystä, että sektorikohtaista sääntelyä laadittaessa ei ole tehty hankintalain 108 §:n velvoitetta merkityksettömäksi, vaan sektorikohtaisessa sääntelyssä lainsäätäjä on nimenomaisesti tukeutunut siihen, että hyvinvointialueiden sote-palveluiden hankintatoimintaa koskevat velvoitteet asiakkaiden näkökulmien huomioimisesta säädetään tarkemmin hankintalaissa (HE 241/2020 vp s. 694).

Esitys hankintalain 108 §:n kumoamisesta perustuu väärin lähtökohtiin ja virheelliseen tulkintaan, eikä säännöstä tule kumota.

Marjamaa Petra
Tehy ry